

АНАЛИЗ НА РИСКА ПРИ ПРЕОТДАВАНЕТО НА ЛИЗИНГОВИ АВТОМОБИЛИ

Петя Стоянова
petia_8@abv.bg

**Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“
Ул. Гео Милев 158, София 1574
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

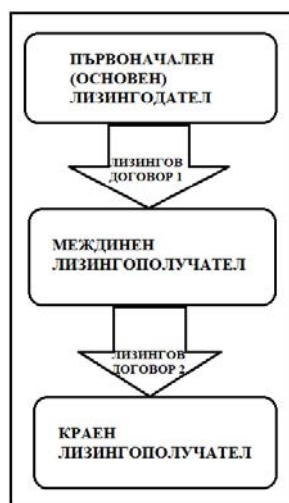
Ключови думи: управление, анализ, риск, преотдаване, договор, сублизинг

Резюме: В настоящия доклад се разглеждат потенциалните възможни рискове при преотдаването на лизингови автомобили или т. нар. сублизинг. Този вид договор се използва за оптимизиране дейността на предприятията, като целта е да се минимизират изходящите парични потоци и да се избегнат значителни първоначални инвестиции. Поредицата от икономически кризи през последните години засяга в различна степен отделните сектори на икономиката както в България, така и в световен мащаб. Въпреки разсрочването на лизинговите плащания във времето месечните финансови разходи остават част от постоянните разходи на предприятието, независещи от обема на дейността, с което се увеличава опасността от фалит. Икономическата нестабилност и нарастващата инфлация принуждават мениджърите да усвояват напълно всички възможни ресурси, вземайки нестандартни решения. Голяма част от финансовите анализатори и големи банкови институции употребяват все повече термина „управление на риска“, което управление се разглежда като част от стратегическото планиране на организацията. За да бъде управляван един риск той трябва да бъде анализиран, което е свързано с количественото и качествено измерване на потенциалните опасности в съответствие с критериите за приемлив риск при преотдаването на лизингови автомобили. Ограничаването на риска е свързано с определени процедури за неговото управление. В повечето случаи използването само на един метод не е достатъчно за конкретен риск, затова е необходимо да се използва комбинация от методи, които да намалят риска.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е базиран на регулаторната рамка на сублизинга [1], като се разглеждат потенциалните възможни рискове при преотдаването на лизингови автомобили. Договорът за преотдаване на лизинг или т. нар. сублизинг е дефиниран като сделка, при която даден актив се преотдава на лизинг от лизингополучател на трета страна. В Търговския закон, чл. 346 [2], чрез сублизинга лизингополучателят може да предостави ползването на вещта другиму със съгласието на лизингодателя. При възникването на сублизинга, което се урежда чрез подписването на два отделни

лизингови договора, показано на Фиг. 1 - лизингополучателят, при първоначално сключения лизингов договор, на практика се явява междинен лизингодател [3]. Потребителите повишават възможността за осъществяване на инвестиционните си намерения чрез кредит или лизинг. Постоянният характер на лизинговите вноски осигурява възможност на лизингополучателя, да планира разходите си и съдейства за по-голяма устойчивост на неговата дейност [4]. В случаи на кризи от различен икономически характер или например здравната криза от Covid-19, която доведе до множество затворени бизнеси и нарушаване на веригата на доставки, точно поради постоянният характер на тези разходи, може да се влоши финансовото състояние на лизингополучателя, тъй като дори в случай на „прекратяването на даден бизнес не всички разходи могат да бъдат елиминирани бързо или почти веднага“ [5], какъвто е именно случая с ежемесечните лизингови вноски съгласно сключения договор.

Фиг. 1. Сублизинг

Негативи на лизинга [6]:

Лизинговият договор не би бил подходящ за хора без постоянни и сигурни доходи. В случай че, настъпят неприятни странични обстоятелства за лизингополучателя в хода на изплащането на автомобила, лизингът може да се окаже по-отежняващ от директната покупка. Ако не се погасяват навреме месечните вноски и се стигне до принудително събиране на задълженията или до изземане на автомобила, това ще доведе до загуба на финансови средства. Не е препоръчително да се прекратява договора за лизинг предварително, защото направените до този момент плащания няма да бъдат зачетени.

Сублизинг

В икономическата литература [7] се описва разновидността лизинг на доставчика (supplier's leasing) или сублизинг. Сублизингът е финансова техника, при която лизингополучателят по договор за финансов лизинг на свой ред преотдава получения актив на трето лице (сублизингополучател). По този начин той се превръща в лизингодател. Сублизингът е разпространен в голяма част от компаниите, предлагащи скъпоструващи стоки под формата на финансов лизинг, всъщност са сублизингодатели. Най-често основният лизингодател е чуждестранна компания, която е купила съответния актив и го е предоставила на българския си партньор под формата на финансов лизинг. Обичайната практика е сублизинг да се осъществява със съгласието на основния лизингодател. При сублизинговите схеми възнаграждението на

сублизингодателя се формира като разлика от размера на лихвите, които той получава от сублизингополучателите и лихвите, които дължи на основния лизингодател. Всички негативи, свързани с евентуално просрочие на плащането от страна на сублизингополучателите, рефлектират върху сублизингодателя. Лизингът на автомобил е широко разпространен в ежедневието, т. нар. **автомобилен сублизинг** [8]. Смишълът на такъв лизинг е да се прехвърли автомобила за ползване на друго лице с цел възстановяване на лизингополучателя. В същото време лизингополучателят не може да прехвърли автомобила на сублизинг, ако това не е предвидено в договора. Процедурата за регистрация на лизинг на автомобил изисква по-малко време и документи, така че често се предпочита в сравнение със стандартните банкови заеми.

АНАЛИЗ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА

Анализът е неразделна част от общата инвестиционна политика. Някои финансови анализатори [9] представят стратегии и процедури за управление на различни категории рискове:

а. Пазарен риск - възможността да се реализират загуби поради неблагоприятни изменения в цените на финансовите инструменти, пазарните лихвени проценти, валутни курсове и други. Компонентите на пазарния риск са: лихвен риск, валутен риск и ценови риск. За минимизирането на пазарния риск инвестиционния посредник използва следните основни процедури и методи:

- аналитични методи за разглеждане на рисковете, които позволяват достоверното измерване на риска, оценка на основните фактори, присъщи на пазарния риск и надеждното прогнозиране на пазарната ситуация – оценка на риска на портфейла чрез стандартно отклонение, прилагане на VaR (Value-at-Risk) модели и др.;

- диверсификация на портфейлите;

- финансовите операции поражат риск;

б. Кредитен риск – отклонение от стойността на позицията в даден финансов инструмент, поради вероятност от неизпълнение на поети ангажименти от емитента – страна по дадена сделка.

в. Операционен риск – възможността да се реализират загуби, свързани с грешки или несъвършенства в системата на организация, недостатъчно квалифициран персонал, неблагоприятни външни събития от нефинансов характер, включително правен риск.

г. Ликвиден риск - възможността от загуби от наложителни продажби на активи при неблагоприятни пазарни условия за посрещане на неочаквано възникнали краткосрочни задължения.

д. Риск от концентрация – възможността от загуба поради неправилна диверсификация на експозиции към клиенти, групи свързани клиенти, клиенти от един и същ икономически отрасъл, географска област или възникнал от една и съща дейност, което може да причини значителни загуби, както и рискът, свързан с големи непреки кредитни експозиции.

е. Политически риск - вероятността от загуба в резултат на водената от правителството икономическа политика и евентуални промени в законодателството, оказващи влияние върху инвестиционния климат.

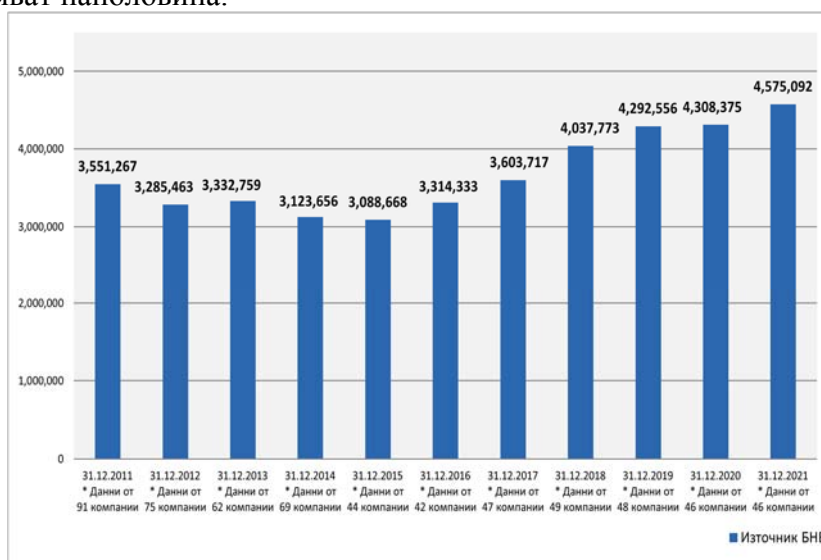
Управлението на риска е свързано с количественото и качественото измерване на потенциалните опасности с критериите за приемлив риск, използвайки методологията [10] при преотдаването на лизингови автомобили. Процеса на управление на риска [11] обикновено включва изпълнението на следните процедури, показани на Табл. 1.

Таблица 1. Процес на управление на риска

Управление на риска
• Планиране на управлението на риска
• Идентификация на риска
• Качествен анализ на риска
• Количествен анализ на риска
• Планирането на реакции на риска.
• Наблюдение и контрол на риска

ЛИЗИНГОВ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ

Икономическата нестабилност, породена от предходната финансова криза прави лизинговия пазар в България относително нестабилен в периода от 2011г. до 2015г.. В този период, както се вижда на Фиг. 2, компаниите предоставящи услугите си в този бранш намаляват наполовина.

Фиг. 2. Размер на лизинговия пазар, определен от нетните лизингови вземания по финансов и оперативен лизинг към периода (в хил лева) [12]

Въпреки икономическата нестабилност в България, финансирането на леки автомобили за нов бизнес за 2021г. е 46,47% от общия обем (Табл. 2), което предполагаемо се основава на нарастващата инфлация.

Таблица 2. Обем на финансирането за нов бизнес (финансов лизинг) за 2021 г. по тип актив [12]

Тип актив	Стойност (в хил. лв)*	%
Машини, съоръжения и индустриално оборудване	525 931	24.24%
Компютри и подобно електронно оборудване	7 103	0.33%
Товарни и лекотоварни автомобили	606 951	27.98%
Леки автомобили	1 008 035	46.47%
Недвижимо имущество	12 767	0.59%
Други	8 495	0.39%
Общо	2 169 282	100,00%

Срочността от 1 до 5 години на нетните лизингови вземания към 31.12.2021 г. е 76,19 %, което е значителен процент от общия обем, съгласно оригиналния срок на финансовия лизинг.

До този момент необслужваните лизинги са незначително малък процент, но в зависимост от състоянието на икономиката в близко бъдеще, този процент вероятно ще се промени. Затова е необходимо управителите да правят подробен анализ на икономическото и финансовото си състояние и да не предприемат прекалено голям риск.

Таблица 3. Срочност на нетните лизингови вземания към 31.12.2021 г., съгласно оригинален срок на падежа (финансов лизинг) [12]

	Срок	Стойност (в хил. лв)*	%
До 1 година	96 449	2.22%	
1-5 години	3 314 791	76.19%	
Над 5 години	847 302	19.48%	
Необслужвани	92 152	2.12%	
Общо	4 350 694	100,00%	

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Икономическата нестабилност и нарастващата инфлация както в страната, така и в световен мащаб, придружена с военните действия в Украйна, нарушените вериги за доставки, нарастването на лихвения процент от централните банки, енергийната криза обхванала цяла Европа и все още нестихналата пандемия от Covid-19 принуждават мениджърите да усвояват напълно всички възможни ресурси, вземайки алтернативни решения. Въпреки разсрочването на лизинговите плащания във времето месечните финансови разходи остават част от постоянните разходи, независещи от обема на дейността, с което се увеличава опасността от фалит на предприятието. Всички негативи, свързани с евентуално просрочие на плащането от страна на сублизингополучателя, рефлектират пряко върху сублизингодателя. Затова е необходимо риска от потенциалните опасности да бъдете внимателно измерен с комбинация от методи и анализиран в съответствие с критериите за приемлив риск при преотдаването на лизингови автомобили.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Петрова-Кирова М., Нормативна регламентация, счетоводно и данъчно третиране на сублизинга в транспортни предприятия, Научно списание „Механика, Транспорт, Комуникации“, ISSN 1312-3823 (print), ISSN 2367-6620 (online), том 19, брой 3, 2021 г. статия № 2097;

[2] Търговски закон, изм. ДВ бр.104/08.12.2020 г., достъпен онлайн на: <https://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>;

[3] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1986&from=BG>;

- [4] Вайсилова, Е., „Лизингът като инструмент за финансиране и ефективно развитие на предприятията от транспортния сектор“, Научно списание „Механика, Транспорт, Комуникации“, ISSN 1312-3823 (print), том 15, бр. 3/2017 г., статия № 1466, стр. III-94;
- [5] Йосифова, Д. Управленско-счетоводни решения за оптимизиране на финансовия резултат (Методическо ръководство по управленско счетоводство), 2010, Издателство ВТУ „Т. Каблешков“, ISBN 978-954-12-0189-3, стр. 89;
- [6] www.pariteni.bg;
- [7] https://www.bg-ikonomika.com/2012/09/10_1886.html;
- [8] <https://decoratex.biz/bsn/bg/sublizing---eto-subarenda-что-nujno-znat-kajdomu-o-sublizinge.html>;
- [9] <https://www.ffbh.bg/bg/>;
- [10] <https://www.kostelbg.net/bg/metodologiya-i-kriterii-za-ocenka-na-riska-po-reda-na-chl-98-al-4-i-5-ot-zmip>;
- [11] Mancheva J, Лекционни записки по "Управление на риска на проекта", December 2016, University of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, Sofia, Bulgaria, е-издание ISBN: ISBN 978-619-90883-1-9
https://www.researchgate.net/publication/338385685_Lekcionni_zapiski_po_Upravlenie_na_riska_na_proekta;
- [12] Лизингов пазар – Българска асоциация за лизинг: leasing-bulgaria.org;

ANALYSIS OF RISK IN THE SUBRENTAL OF LEASING CARS

Petya Stoyanova
petia_8@abv.bg

*Todor Kableshkov University of Transport
Sofia, 158 Geo Milev Str.
THE REPUBLIC OF BULGARIA*

Key words: *management, analysis, risk, re-leasing, contract, subleasing*

Abstract: *The following paper examines the potential risks involved in the subleasing of leased cars. This type of contract is used to optimize the activities of enterprises, the goal being to minimize cash outflows and avoid significant initial investments. The series of economic crises in recent years affects different sectors of the economy both in Bulgaria and globally. Irrespective of the lease payments' rescheduling over time, the monthly financial costs remain part of the fixed costs of the enterprise, independent of the volume of activity, which increases the risk of bankruptcy. The economic instability and rising inflation force managers to fully absorb all possible resources, making non-standard decisions. A large number of financial analysts and large banking institutions increasingly use the term "risk management", which management is considered as part of the strategic planning of the organization. In order for a risk to be managed, it must be analyzed, which is related to the quantitative and qualitative measurement of potential hazards in accordance with the criteria for acceptable risk in leasing cars. The limitation of risk is related to certain procedures for its management. In most cases, the use of only one method is not sufficient for a specific risk, so it is necessary to use a combination of methods to reduce the risk.*